

Tystberga-Långbro

Ostlänken. Tystberga-Långbro 1:9, Tystberga socken, Nyköpings kommun,
Södermanlands län. Arkeologisk förundersökning.

Lars Norberg

Tystberga-Långbro

Ostlänken. Tystberga-Långbro 1:9, Tystberga socken, Nyköpings kommun,
Södermanlands län. Arkeologisk förundersökning.

Lars Norberg

Sammanfattning

Sörmlands Arkeologi AB utförde i april år 2024 en arkeologisk förundersökning inför planerad byggnation av en arbetsväg. Sträckningen ingår som en del i arbetet med Ostlänken. Uppdragsgivare var Trafikverket.

Direkt norr om den planerade arbetsvägen finns ett höjddparti med ett gravfält av järnålderstyp (L1983:4811). Vid en arkeologisk utredning år 2021 upptäcktes strax intill ett mindre boplatsoområde inom det planerade markanspråket (L2022:408). Fornlämningen innefattade fyra stolphål, varav tre undersöktes och daterades till yngre bronsålder och förromersk järnålder. De aktuella fornlämningsmiljöerna är belägna ett par kilometer nordost om Tystberga i Nyköpings kommun.

I samband med den nu genomförda förundersökningen påträffades det stolphål som kvarlåg inom det tidigare identifierade boplatsoområdet (L2022:408). Anläggningen dokumenterades och undersöktes inom ramen för förundersökningen. Inget annat av arkeologiskt intresse noterades. Fornlämningen bedöms därmed som undersökt och borttagen och saknar därför antikvarisk bedömning. Gravfältet L1983:4811 är till sin helhet beläget på krönet av det lilla höjddpartiet och berörs ej av den planerade arbetsvägen.

Rapporten laddas ned via
www.sormlandsarkeologi.se

eller beställs från

Sörmlands Arkeologi AB
Tideliussgatan 37
118 69 Stockholm

mail@sormlandsarkeologi.se

Grafisk form och layout: Lars Norberg
Kart- och ritmaterial: Lars Norberg
Omslagsfoto: Runstenen U692 på Oknö i Mälaren.

Upphovsrätt, om inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.
<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv>

© Sörmlands Arkeologi AB
Nyköping 2024

Innehåll

Sammanfattning 2

Utgångspunkt 5

Syfte & metod 5

Syfte

Metod

Topografi & kulturmiljö 5

Resultat 5

Områdesbeskrivning

Anläggning, boplatssområde L2022:408

Gravfält, L1983:4811

Avslutning

Referenser 8

Administrativa uppgifter 8

Bilagor 11

Bilaga 1. Schakttabell

Bilaga 2. Anläggningstabell

Bilaga 3. Fotodokumentation

Figur 1. Utdrag ur Sverigekartan med förundersökningens belägenhet markerad. Skala 1:1 000 000. Källa: Lantmäteriet.

Utgångspunkt

Sörmlands Arkeologi AB har genomfört en arkeologisk förundersökning inom fastigheten Tystberga-Långbro 1:9, Tystberga socken, Nyköpings kommun i Södermanlands län. Insatsen utfördes eftersom Trafikverket planerar att anlägga en arbetsväg med anslutning till byggnationen av Ostlänken. Undersökningsområdet inom markanspråket var cirka 1300 m² stort och beläget i ett fornlämningsrikt landskap ett par kilometer nordväst om Tystberga i Nyköpings kommun (figur 1 & 2). Fältarbetet genomfördes 2024-04-02.

Beslut i ärendet fattades av länsstyrelsen i Södermanlands län (lst dnr 431-829-2022) enligt 2 kap. Kulturmiljölagen (1988:950). Ansvarig för kostnaden var Trafikverket.

Projektledare samt fält- och rapportansvarig var Lars Norberg. Vid fältarbetet deltog även Patrik Gillbrand. Båda är verksamma som arkeologer vid Sörmlands Arkeologi AB.

Tidigare undersökningar

Boplatsoområdet L2022:408 identifierades i samband med en kompletterande arkeologisk utredning år 2021. Den fornlämnning som påträffades bestod av fyra stolphål, varav tre undersöktes och borttogs. Två av anläggningarna ¹⁴C-daterades till 1020 – 820 f. Kr respektive 210 – 40 f. Kr (Norrén 2022, s. 18 & 24).

I samband med utredningen noterades även det tidigare registrerade gravfältet L1983:4811, beläget direkt nordväst om den planerade arbetsvägen. Fornlämningen består av sex registrerade stensättningar (KMR).

Närområdet har även tidigare berörts av arkeologiska utredningar etapp 1 & etapp 2 inför Ostlänken (Björklund & Hed Jakobsson 2015 samt Hjulström 2020).

Syfte & metod

Syfte

Syftet med förundersökningen av L2022:408 var att fastställa och dokumentera boplatsoområdets karaktär, datering, utbredning och komplexitet, samt ta tillvara fornfynd. Syftet med insatsen i anslutning till gravfältet L1983:4811 var att avgränsa fornlämningen i förhållande till Trafikverkets markanspråk.

Metod

I syfte att avgränsa boplatsoområdet öppnades fyra sökschakt inom markanspråket med grävmaskin (S3532, S3555, S3572 & S3584). Schakten, som var mellan 7 och 20 meter långa och 1,4-3,2 meter breda, förlades huvudsakligen till de ytor som tidigare ej

berörts av utredningsgrävning samt till själva boplatsoområdet. Schakten grävdes till ett djup om 0,2-0,3 meter och rensades för hand i syfte att bedöma fornlämningens omfattning och karaktär.

Avslutningsvis lades sökschakten igen och markytorna återställdes. Fornlämningsmiljöer, sökschakt och en anläggning dokumenterades med RTK-GPS samt beskrevs i text, tillsammans med en översiktlig beskrivning av området. (figur 3 & 4, bilaga 1-2). Fornlämningsmiljöer, schakt och den påträffade anläggningen fotodokumenterades genomgående (bilaga 3).

En anläggning undersöktes till sin helhet. Syftet var att bestämma dess karaktär. Inget lämpligt material för daterande analys påträffades. Gravfältet är till sin helhet beläget på krönet av höjdpartiet nordväst om L2022:408 och begränsas naturligt av en brant slänt mot sydost. I slänten finns inga synliga strukturer eller spår av gravar. Synliga gravkonstruktioner på krönet noterades, varefter fornlämningens geometri justerades i förhållande till detta och områdets topografi mot sydost.

Topografi & kulturmiljö

Den närbelägna gården Stora Långbro är belägen i gränsoområdet mellan de höglänta områdena i nordost och de uppodlade dalgångarna som kännetecknar Tystbergabygden i sydväst. I det kuperade landskapet återfinns småsjöar som Svarvaren och ett flertal mindre, ofta dikade vattendrag. Dalgångarna, som är orienterade mot Östersjön, återfinns på nivåer om 5 meter över havet, medan vissa krön i närområdet når uppemot 50 meter över havet.

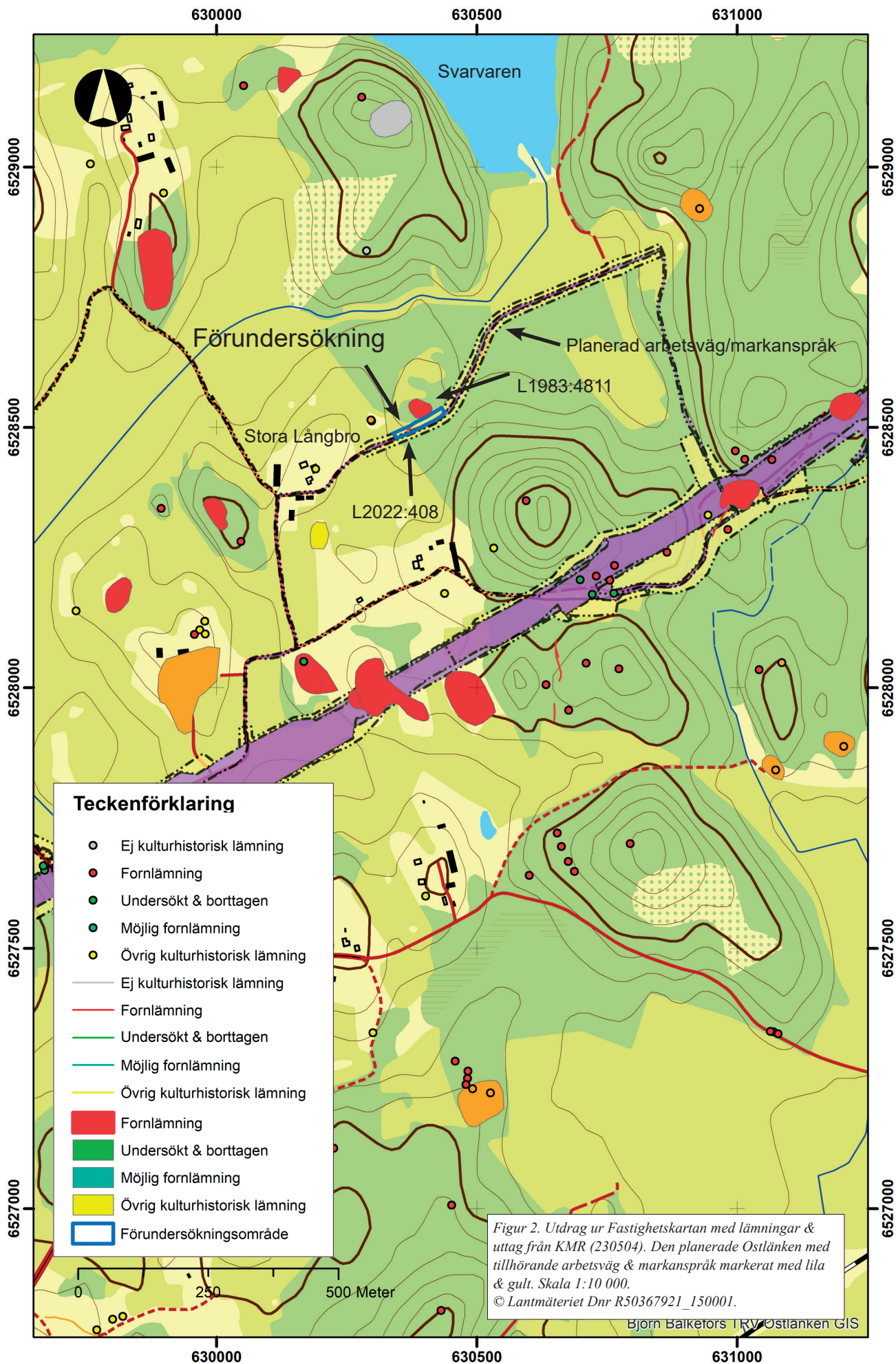
På höjdpartierna återfinns bland annat små och medelstora gravfält och enstaka stensättningar från järnålder, men det varierade landskapet hyser även lämningar från äldre tider.

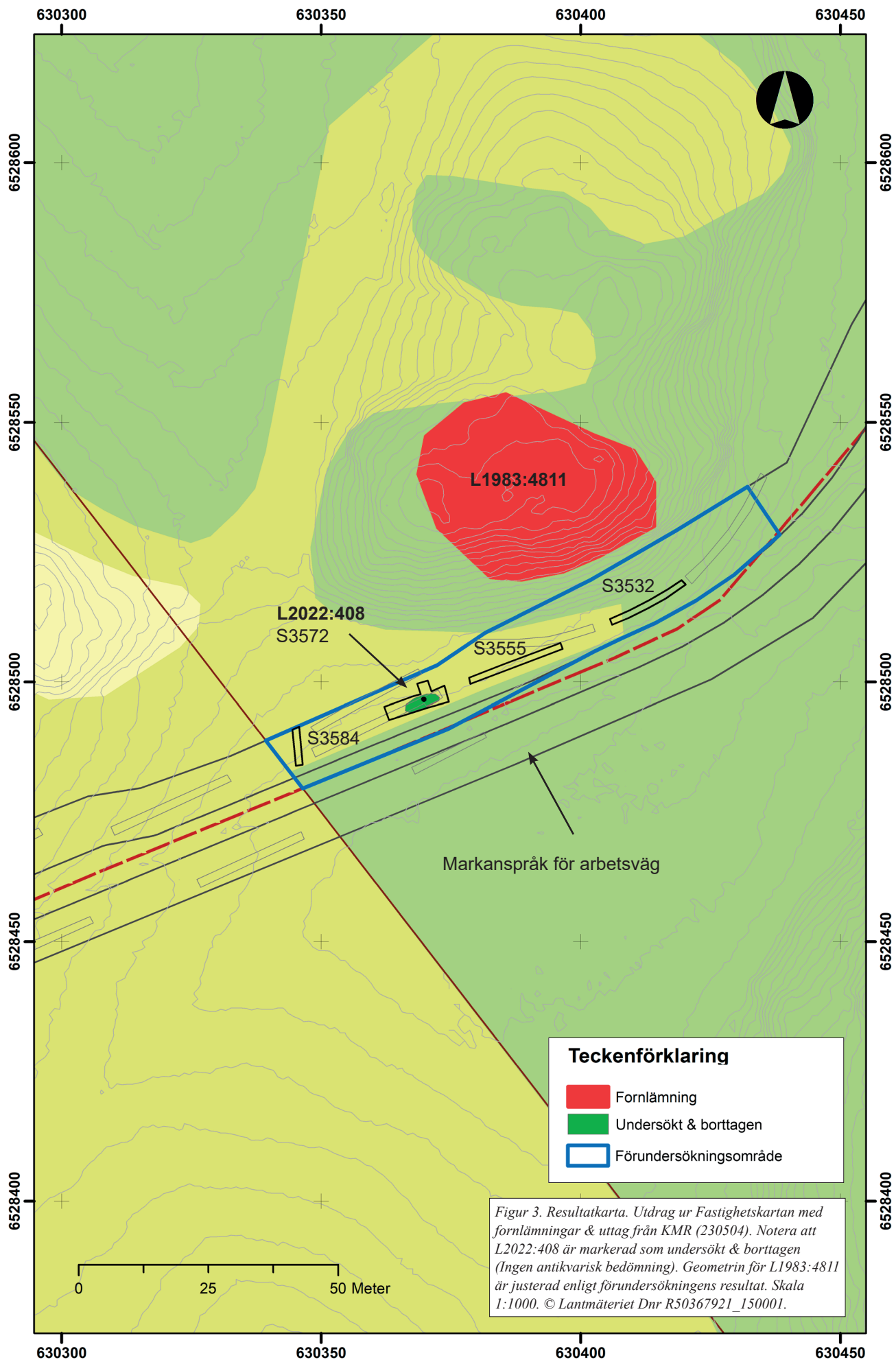
Resultat

Områdesbeskrivning

Förundersökningsområdet/markanspråket utgjordes av en flack gräsbevuxen äng som genomkorsas av en äldre körväg. Den sistnämnda ska enligt planen byggas om till arbetsväg. Området söder och sydost om vägen var låglänt och relativt sankt samt beväxt med tuvor och starrväxter.

Strax intill och norr/nordväst om den aktuella ytan återfinns det höjdparti som hyser det tidigare nämnda gravfältet (L1983:4811), beläget på närmare 20 meter över havet.

L2022:408 var beläget på en höjd över havet om mellan 13-14 meter, på den plana ytan mellan gravfältet och den befintliga körvägen.

Anläggning, boplatsoområde L2022:408

I tre av schakten noterades inget av arkeologiskt intresse (S3532, S3555 & S3584). Ett större schakt öppnades i direkt anslutning till boplatsoområdet (S3572), varvid det kvarvarande och tidigare ej undersökta stolphålet identifierades (Norrgrén 2022, A104).

Anläggningen numrerades som A3561 i samband med förundersökningen och utgjordes av en cirka 0,35 meter stor rundad stolphålsbotten bestående av ett flertal rundade och kantiga stenar, cirka 0,05-0,1 meter stora (figur 4, bilaga 2 & 3). I ytan syntes något sotig gråbrun lera. A3561 uppgick till ett djup av 0,05 meter och en tydlig nedgrävning kunde ej identifieras. Inget lämpligt daterbart material noterades. Inga andra anläggningar påträffades inom eller i anslutning till boplatsoområdet.

Gravfält, L1983:4811

På underlagskartan syns det nuvarande markanspråket tanger och i viss mån överlappa gravfältets geometri (figur 2). Förutsatt att markanspråket kan begränsas till den flacka ytan nedanför slänten berörs dock inte L1983:4811, eftersom gravarna till sin helhet är belägna på kullens krön. För att förtydliga detta har gravfältets geometri justerats i sydost relation till sin synliga utbredningen och krönet (figur 3).

Avslutning

Fornlämning L2022:408 är genom förundersökningen undersökt, dokumenterad och borttagen och boplatsoområdet saknar därmed antikvarisk bedömning.

Geometrin för fornlämning L1983:4811 har korrigerats och berörs inte av det redovisade markanspråket förutsatt att det planerade arbetet kan begränsas till den flacka ytan nedan för slänten. Ändringarna har registrerats i Kulturmiljöregistret.

Referenser

Björklund, Samuel & Hed Jakobsson, Anna. 2015. *Ostlänken. Delen Sjösa – Sillekrog*. Tysteberga, Arkeologisk utredning, etapp 1, Bogsta & Lästringe socknar, Nyköpings kommun, Södermanlands län. *Rapporter från Arkeologikonsult 2015:2821*. Upplands Väsby.

Hjulström, Björn. 2020. *Ostlänken. Arkeologisk utredning, etapp 2. Sträckan Vretstugan – Nyköpings kommungräns, Bogsta, Tysteberga & Lästringe socknar, Södermanlands län. Rapporter från Arkeologikonsult 2020:3205*. Upplands Väsby.

Norrgrén, Hampus. 2022. *Fortsatta utredningar inför Ostlänken*. En kompletterande arkeologisk utredning inför Ostlänkens fortsatta planering, Tysteberga & Svärta socknar, Nyköpings kommun, Södermanlands län. *Rapporter från Arkeologikonsult 2022:3518*. Upplands Väsby.

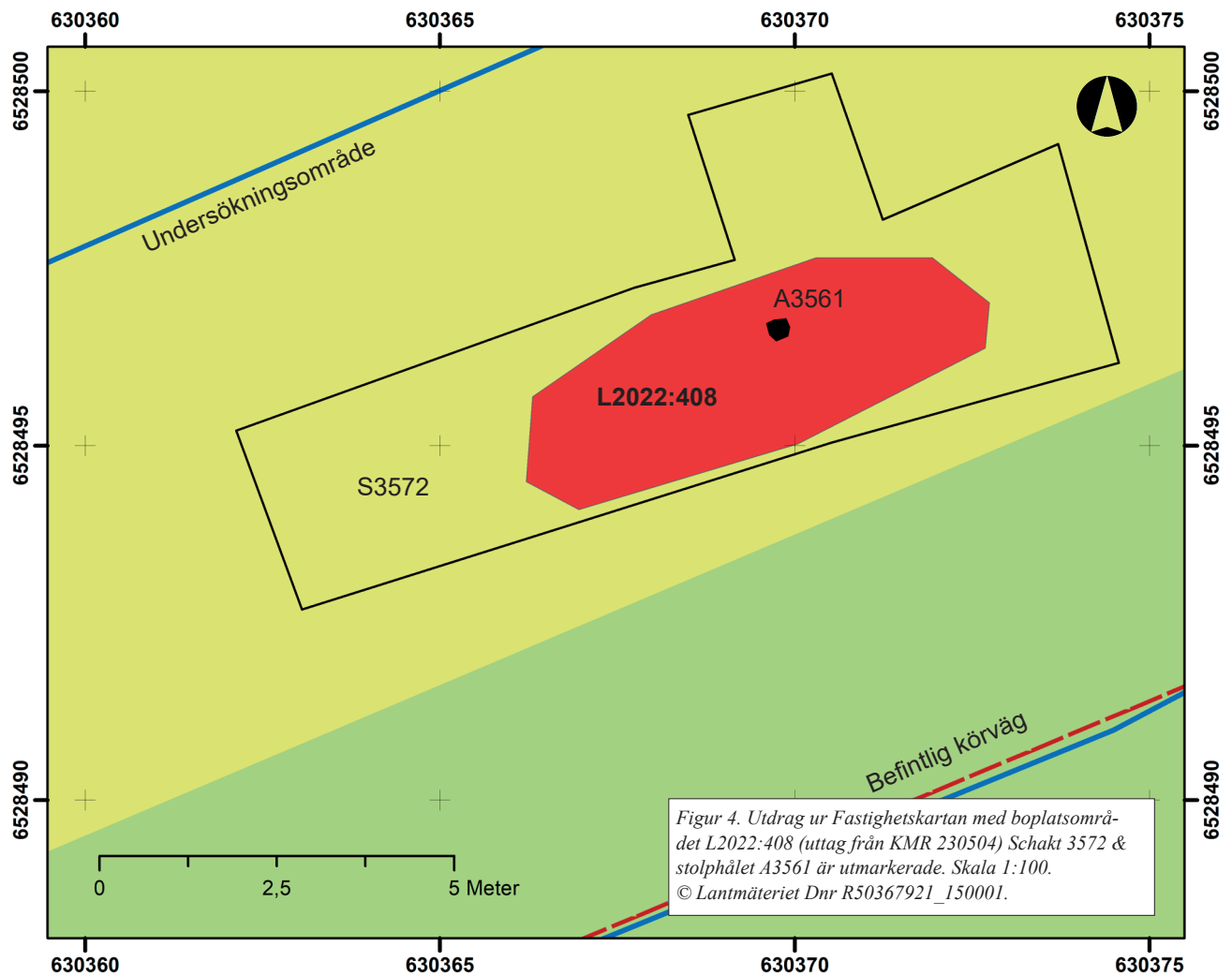
Administrativa uppgifter

Projektnummer Sörmlands Arkeologi AB: 2307
Länsstyrelsens dnr: 431-829-2022
Tid för utredningen: 2024-04-02
Personal: Lars Norberg & Patrik Gillbrand
Kommun: Nyköping
Socken: Tysteberga
Fastighet: Tysteberga-Långbro 1:9
Belägenhet: N 6528494,097 E 630366,959
Koordinatsystem: SWEREF99 TM
Höjdsystem: RH 2000
Undersökningsområde: Cirka 1300 m²

Inget analogt dokumentationsmaterial utöver rapporten föreligger. Digital dokumentation förvaras hos Sörmlands Arkeologi AB i väntan på meddelande från ATA angående rutiner för leverans av digitalt material.

Området innan schaktning. Gravfältet L1983:4811 är beläget uppe på krönet till vänster i bild & boplatsoområdet L2022:408 inom den flacka ytan till höger. Foto mot nordost: Lars Norberg 2024, Sörmlands Arkeologi AB.

Bilaga 1. Schakttabell

Schakt	Storlek (m)	Djup (m)	Lnr	Beskrivning
S3532	16 x 1,4	0,20x	L2022:408	Hagmark. 0,10 meter förna, därunder grå varvig lera (undergrund).
S3555	20 x 1,4	0,20	L2022:408	Hagmark. 0,10 meter förna, därunder grå lera (undergrund).
S3572	12 x 3,2	0,30	L2022:408	Hagmark. 0,10 meter förna. Anläggning i form av en stolphålsbotten, undersökt & borttagen. (A3561). Vilade på grå lera. (undergrund).
S3584	8 x 1,4	0,25	L2022:408	Hagmark. 0,10 meter förna, därunder grå lera med inslag av småstenig morän (undergrund).

Bilaga 2. Anläggningstabell

Anr	Anl typ	Storlek (m)	Beskrivning	Lämning	Schakt	N	E	Z
A35610	Stolphål	0,35	Rundad stolphålsbotten, ca 0,05 m dj. I ytan ett flertal rundade & kantiga stenar, ca 0,05-0,1 m st. Fyllning av sotig gråbrun lera. Uppgick till ett djup av 0,05 m. Saknade en tydlig nedgrävning. Vilade på grå lera.	L2022:408	3572	6528496,560	630369,646	13,55

Bilaga 3. Fotodokumentation

Schakt 3532. Foto mot sydväst: Lars Norberg 2024, Sörmlands Arkeologi AB.

Schakt 3555. Foto mot sydväst: Lars Norberg 2024, Sörmlands Arkeologi AB.

Schakt 3572 inom L2022:408. A3561 belägen vid fyllhammaren mitt i schaktet. Foto mot sydväst: Lars Norberg 2024, Sörmlands Arkeologi AB.

*Schakt 3584. Foto mot norr: Lars Norberg
2024, Sörmlands Arkeologi AB.*

*A3561 före undersökning (L2022:408). Foto
mot sydväst Lars Norberg 2024, Sörmlands
Arkeologi AB.*

*A3561 efter undersökning (L2022:408). Foto
mot sydväst Lars Norberg 2024, Sörmlands
Arkeologi AB.*

